

DAGLIGLIV SOM „HUMANIST“

Af mag. scient. *George Nellemann*

Udvalget for samfundsforskning i Grønland – eller Humanistudvaget, som det stadig hedder blandt mange, udsender og har udsendt rapporter om vidt forskellige forhold i det moderne Grønland. Heri kan man læse resultatet af en del af det arbejde, udvalgets folk udførte i Grønland i 1958–59, men ikke meget om selve arbejdet og dagliglivet som omrejsende „humanist“.

Mange i Grønland kender dette daglige arbejde, nemlig „ofrene“, de folk, der har givet os de oplysninger, rapporterne bygger på, det være sig fra deres tjenstlige arkiver, deres arbejdsmæssige erfaringer, deres hjerte – eller deres galde. Vi skylder dem alle tak, både for deres oplysninger, deres hjælp på mangfoldige områder – og deres gæstfrihed mod os.

Når jeg skriver dette, er det dels for på denne måde at sige tak til dem, der kender os, og dels for at fortælle alle dem, der ikke kender os, hvad det var at være „humanist“ i Grønland.

Da jeg engang under en etnografisk undersøgelse et helt andet sted i verden spurgte, om man kendte en ældre kollega, der havde drevet studier i det pågældende område i mange år, fik jeg det svar, at ham kendte man udmærket – han var så forbandet nysgerrig. Det prædikat har vi sikkert også fået.

I Grønland var vi angalassut – rejsende – om nogen har været det. I den tid, jeg arbejdede for „Humanistudvalget“, besøgte jeg 24 beboede steder og af disse ét 3 gange og ét 2 gange – og mine kolleger kan opvise lignende tal – mellem Thule og Nanortalik.

Vi lagde ud sommeren 1958 og kom hjem sidst på sommeren 1959 – efter 14 måneders omflakkende vagabondliv. 10 mand den første sommer, 8 det meste af tiden og mindst 6 mand (af forskelligt køn) på farten gennem hele perioden. Nogle steder var vi flere måneder, andre steder kun få dage, afhængigt af opgavernes omfang og stedernes størrelse.

Oprindelig var det planen, at vi skulle have haft, hvad vi kaldte „en krumbojet jurist“, der som eneste opgave skulle have at gennemgå politiets og domstolenes ar-

kiver langs hele den vestgrønlandske kyst. Men sådan blev det ikke. Efter en lang og trang læretid på politikontoret i Egedesminde kunne vi, en broget skare af jurister og lærere, kontorfolk og psykologer, tolke og etnografer, tilstrækkeligt til, at vi i fællesskab kunne erstatte „den krumbøjede“ rundt omkring i retslokaler og på politistationer, i overbetjentens spisestue og i kredsdommerens hjem. I København sled jurister med de genparter af retsdokumenter, der blev nedsendt dertil.

Det var et stort arbejde - og vi blev „krumbøjede“ af det, men vi nåede målet: alle sager, der i tiden 15.7. 1954 til 31.12. 1957 er anmeldt til politiet, blev registreret på de „kriminalskemaer“ der danner grundlaget for rapporterne om retsvæsenets funktion.

Retsvæsens-undersøgelsen tog lang tid hvert sted, men den var ikke det eneste. Der var meget, meget andet på programmet. Vi talte med lærere og håndværksformænd, lærlinge, forældre og institutionsledere om uddannelsesproblemer: mulighederne for at få en uddannelse, eksisterende og manglende lærlingekontrakter, mulighederne for at give en uddannelse i de forskellige fag i Grønland og kravet om efteruddannelse i Danmark. Denne side af vort arbejde blev efter hjemkomsten suppleret med mange samtaler med unge grønlændere på uddannelse hernede og med deres læremestre af alle arter.

Hvor der var tilflyttere langvejs fra, der var flyttet som et led i „befolkningskommissionens“ projekt, talte vi med dem om deres problemer – og med alle, som kunne bidrage til at belyse tilflytternes situation, kæmnere, læger, kommunalbestyrelsesmedlemmer, arbejdsgivere o. s. v.

Mange andre problemer arbejdede vi med – nogle med held, andre måtte vi opgive. Parolen var: „de generelle undersøgelser går forud for de specielle.“ De generelle undersøgelser var den omtalte retsvæsensundersøgelse, der omfattede såvel kriminaliteten som hele retsvæsenets funktion og den rent formelle behandling af sagerne. Men den største del af arbejdet var „husstandsundersøgelsen“.

I hundredevis af husstande, som vore statistiske medarbejdere hjemme havde udvalgt til os efter folketællingsskemaerne, så alle slags mennesker blev repræsenteret, blev plaget med vort besøg – uden at de fik andet for ulejligheden end, hvad vi havde i repræsentationskassen af tobaksvarer til de voksne og slik til børnene. De skal have tak allesammen.

Et „husstandsinterview“ var en omfattende affære. Folk blev spurgt om deres meninger om dette og hint, deres viden om det ene og det andet af det nye i Grønland og om deres rent konkrete leveforhold – lige fra de erhvervsmetoder de benytter, til hvilke foreninger de er medlemmer af, fra deres boligforhold til deres indstilling til at tage en lovovertræder i huset under afsoningen af en idømt foranstaltning. Det ville blive en lang og trættende læsning, hvis jeg remsede alt op her.

*Nogle steder kom folk til os for at tale om deres problemer.
Her siger tre mænd fra Tunúgassoq os deres mening om befolkningskoncentration i et fangerdistrikt.*

Svarene blev indført i særlige „husstandsskemaer“, i hvilke alle spørgsmålene var trykt, og hvor de mest almindelige svar, f. eks. ja, nej, ved ikke, kunne krydses af i særlige rubrikker, ligesom der var afsat plads til længere besvarelser og reserveret masser af hvidt papir til kommentarer.

Der var dage med arbejde fra morgen til aften og langt ud på natten – og dage, på hvilke ingen havde tid til at tale med os. Dage med konstant indsamling af oplysninger og dage, på hvilke vi kontrollerede, om vi havde fået det hele med. Dage hvor de grønlandske medarbejdere hvilede, og de danske talte med danskere, og

dage udelukkende med interviews med grønlandske husstande og myndigheds personer. Og hele tiden skulle der renskrives og laves kopier af de vigtigste oplysninger, som ikke måtte gå tabt, hvis en slæde skulle gå gennem isen eller en båd ikke nå frem.

Og ved siden af skulle der skaffes husly, varme og mad, der skulle spises, vaskes – og vaskes op. Og livet skulle leves. Selv om nogle havde ondt ved at forstå det, er „humanister“ også mennesker, der lever og har deres problemer som alle andre. Mange gæstfri hjem kan vi takke for hyggelige samtaler og gode fester, varme bade og lån af vaskemaskiner, strygejern – eller bageovn på de steder, hvor der ikke var brød at købe. Vore piger havde nok at gøre også udenfor „humanistarbejdet“.

Og når man så var faldet godt til på et sted, kaldte pligten – videre, videre, med kystbåd eller nummerbåd, lægebåd, politibåd eller når andet ikke fandtes, robåd.

Sneen ville ikke komme i begyndelsen af 1959, og isen ville ikke lægge sig. De første slædeture gik skumplende over snebare lyngmarker eller skurende over klipper. Vi holdt varmen i småtrav efter slæderne. Senere var der slædeture i snevejr og bakker – eller i sol på fastkørte veje. Til en by kom vi med den lette, hvirvlende sne fastfrosset i skægget, til en anden henslængt på slæden i strålende forårssol. Når alle andre muligheder var udelukkede, måtte vi gå langs stranden – om kap med det stigende tidevand, der til sidst drev os fra strandens behagelige landevej op på toppen af skrænter og kystklipper.

Nogle steder havde vi venner og bekendte, som husede os eller skaffede os godt logi. Til andre steder kom vi med uvished om, hvor vi skulle bo. Skolekapellerne var på de små steder vore almindeligste bosteder – gæstehjemmet, hvor et sådant fandtes. Alt i alt et broget virvar af midlertidige hjem – i private huse og på kirkelofter, i lune, moderne boliger, hvor vi gassede os i badekarret, på iskolde gulve i skolekapeller, hvis kul ikke ville brænde, og hvor vi roterede i soveposerne for at holde varmen. Eller vi levede som grever på udstedsbestyrernes gæsteværelser og mæskede os ved deres veldækkede borde. Det mest ejendommelige logi var dog nok en badstue – med de trappeformede bænke som eneste møblement.

Men det vigtigste var menneskene. I begyndelsen kunne man holde rede på alle, man havde talt med, men efterhånden blev det svært. En lang række af personer defilerer forbi i min erindring, medens jeg skriver dette; flinke og hyggelige, forbeholdne og mutte, selvtilfredse og undselige, rige og fattige.

De fleste steder blev vi vel modtaget – de, der ikke ville tale med os, er så få, at man kan huske dem alle. Nogle enkelte ville kun tale med os mod betaling, en enkelt sagde nej uden kommentarer, og én mente ikke, at han overhovedet vidste noget, der kunne interessere os. De, der selv bad os komme, var flere end de, der sagde nej. Nogle havde noget, de var utilfredse med, nogle mente, at de i kraft af deres lokale position havde krav på at blive hørt, og nogle ville blot gerne hilse på os. Jeg

*Alle transportmidler nåede humanisterne at benytte, bortset fra konebåd og kajak.
På slæderne blev de dog kun til passagerer.*

husker især et ældre ægtepar på et udsted. De bad os komme, og vi kom. Da vi spurgte, om der var noget særligt, de havde på hjerte, sagde de nej. Vi forsøgte at bringe nogle moderne problemer på bane – men det endte med, at manden helst ville fortælle os om, hvordan det var at leve i de gamle, fredelige tider.

Mest gik det på den samme melodi dag efter dag – vi stillede vore spørgsmål og fik svarene, med få eller mange kommentarer. Og svarene blev nedskrevet ved en

briksekant, på en trækasse, på en sten i det fri eller ved et skrivebord. Vi lærte at skrive i alle stillinger og i alle temperaturer, dryppende af sved ved siden af et varmt komfur eller med kolde og stive fingre i et uopvarmet rum.

Et sted skulle vi tale med en gammel kone. Da vi kom, havde hun tilkaldt et af stedets lyse hoveder, for, som hun sagde, hun vidste ikke så meget. Vi havde dagen før været på besøg hos samme kloge mand, og han hjalp selv til med at forklare den gamle, at det var hendes meninger, som repræsentant for den ældre generation, vi ville have, og dem fik vi da også, da han var gået. Et andet sted var manden så usikker, at han svarede „ved ikke“ til så at sige alle spørgsmål, og et tredje sted måtte vi komme igen flere dage for at få alt med, som man der havde på hjerte, og det var ikke småting.

Med størst glæde tænker jeg tilbage på en af de gange, vi i samråd med kateketen havde indbudt alle, der gad, til et møde i skolen, ved hvilket vi fortalte, hvad meningen var med vort arbejde. Traktementet var det sædvanlige, cerutter og cigaretter til de voksne og bolcher til børnene. Mange problemer blev draget frem og mange spørgsmål besvaret. Ét var dog altid ubehageligt for os, og det var, at vi kraftigt måtte understrege, at vi kun kunne notere problemerne ned og give oplysningerne videre. „Vi kan intet gøre andet end dette. Problemerne skal løses af andre, af dem, der har noget at sige, politikere og tjenestemænd – vi har ingen mulighed for eller myndighed til selv at foretage os noget.“

Jeg ved, at mange vil blive skuffede – det er de blevet før. Ofte har vi hørt den udtalelse, at der har været nålagarsuit på besøg, til hvilke man har klaget sin nød – men der er ikke kommet noget ud af det.

Tro ikke, at det kun er i de grønlandske husstande, vi har mødt problemer. Vore undersøgelser omfattede også de udsendte danske. Og forholdet mellem den fastboende befolkning og de udsendte danske var genstand for en særlig undersøgelse, men den skal jeg ikke komme nærmere ind på. Om dette bliver der skrevet en særlig rapport – og den skal nok blive læst af mange.

Nogle steder tænker man tilbage på med glæde, andre har man knapt så gode minder fra. Nogle steder har man besøgt i sommer og sol, og det gør indtrykket bedre end efterår med storm og snesjap.

Tydeligst står nok erindringen om den boplads, på hvilken de netop ankomne „humanister“ fik part i en nyfanget sortside på lige fod med bopladsfællerne. Vi blev i det hele taget ofte budt på god mad og på kaffe. Vi fik meget kaffe i de 14 måneder, undersøgelsen stod på. Der var medarbejdere, som aldrig havde brudt sig om kaffe, men som drak den af høflighed – og endte med at synes om det.

Skal man – eller rettere skal jeg – gøre op, bliver det indtryk tilbage, når det gælder selve arbejdet, at det var en broget, omflakkende og til dels rodløs tid, men bestemt

*Bopladsen Unartog består kun af 2 huse, og her kommer der sjældent gæster.
»Stedets ungdom« lytter til, medens vi interviewer husherren.*

ikke 14 kedelige måneder. Vi så og hørte meget, godt og ondt mellem hinanden. Vi fik samlet mange nyttige oplysninger og vi lærte meget, vi lærte især meget om mennesker.

Det var svært at sidde stille og bearbejde det omfattende materiale efter hjemkomsten, men efterhånden som der faldt ro over en, genoplevede man, ved at gennemlæse hvad de enkelte havde fortalt os, steder og mennesker – og de fleste mindes man med glæde, og man sender dem en venlig tanke og en tak for godt samarbejde.